

White paper

Lessen uit vijf jaar verpakkingsrecyclage

Inhoudstafel

De circulaire economie vertaald in de erkenning	4
Producer Responsibility Organisations, een collectieve oplossing voor een collectieve uitdaging	5
Europese recyclagedoelstellingen	6
De uitgebreide PMD-inzameling.	8
Een gefaseerde aanpak	8
Case: Fles-tot-fles recyclage	10
Stijgende recyclagecijfers	12
Sorteren overal waar verpakkingen weggegooid worden	14
Case: Sorteren in het ziekenhuis	15
De strijd tegen zwerfvuil	16
Beter recycleerbare verpakkingen	18
Case: Nieuwe recycleerbare verpakking voor Senseo-koffiepads	19
Case: De iconische Pringles-koker wordt recycleerbaar	20
Case: Danone optimaliseert het recyclage-potentieel van de Actimelflesjes	20
Conclusie	21

Inleiding

Klimaatverandering is ongetwijfeld de grootste uitdaging van deze eeuw. De Wereldgezondheidsorganisatie voorspelt dat extreme weersomstandigheden verantwoordelijk zullen zijn voor zo'n 250.000 extra overlijdens per jaar. De nood was nog nooit zo groot om onze natuurlijke hulpbronnen te beschermen, om verantwoord om te gaan met afval opdat het niet zou eindigen in de plastic soup en om duurzame samenlevingen te bouwen.

Grondstoffen en materialen zijn immers niet oneindig beschikbaar. Voor papier moeten bomen sneuvelen. Voor plastic moet olie opgepompt worden (in vaak twijfelachtige omstandigheden ver van hier). Recyclage staat daarom hoog op elke duurzaamheidsagenda. Want zo wordt het afval een secundaire grondstof en kunnen er opnieuw producten of verpakkingen mee gemaakt worden. Voor Producer Responsibility Organisations zoals Fost Plus is het hun bestaansreden. Het is een rol die we met verve opnemen. België staat in de Europese top wanneer het gaat om inzamelen en recycleren van huishoudelijke verpakkingen.

Tussen 2019 en 2023 werd per inwoner meer verpakkingsafval selectief ingezameld, steeg het recyclagepercentage voor plastic verpakkingsmateriaal verder en daalde het aandeel niet-recycleerbare verpakkingen op de markt. Bedoeling is om vandaag terug te blikken. Om exporteerbare kennis en kunde te isoleren en op cijfers onderbouwde conclusies te trekken. Dit laat ons tegelijk toe om de opportuniteiten voor morgen te identificeren. Want het volstaat niet langer dat afval een secundaire grondstof wordt. Het belangrijkste is om die primaire grondstof te beschermen. Om te vermijden dat bomen gekapt en olievelden ontgonnen worden. Uit de afgelopen vijf jaar kunnen dan ook waardevolle lessen getrokken worden die maken dat de rol van organisaties zoals Fost Plus in dat maatschappelijke speelveld verder kan evolueren.

Veel leesplezier.

De circulaire economie vertaald in de erkenning

In 2019 staat de circulaire economie hoger op de agenda dan ooit. Het was tijdens het Wereld Economische Forum in Davos van dat jaar dat Greta Thunberg de ondertussen legendarische woorden sprak "our house is on fire". Burgers, overheden en bedrijven zijn zich bewust van hun verantwoordelijkheden, van wat er op het spel staat. Iedereen is het eens over het belang om de impact van verpakkingen op het leefmilieu te beperken. Dit vertaalt zich in ambitieuze doelstellingen, verankerd in een wetgevend kader. Het was ook in 2019 dat de Europese Single Use Plastics Directive het licht zag.

Om een daadkrachtig antwoord te bieden op die veranderende behoefte ontwikkelde Fost Plus toen een nieuwe strategie, als leidraad voor het verpakkingsbeheer voor de komende vijf jaar, tussen 2019 en 2023. De bedoeling was om samen met alle partners in de keten een actieve bijdrage te leveren aan de circulaire economie in België door een duurzame en efficiënte recyclageoplossing voor te stellen voor elke verpakking die op de markt komt en de burger op elke plaats een handige oplossing te bieden om verpakkingen te sorteren. Deze strategie werd vertaald naar een aanpak in drie pijlers, die in de afgelopen vijf jaar gerealiseerd werd.

1. Thuis meer sorteren
2. Buitenshuis meer inzamelen
3. De recycleerbaarheid van verpakkingen verhogen

In wat volgt blikken we terug op de afgelopen erkenningsperiode. Tussen 2019 en 2023 kende het verpakkingsbeheer in België een belangrijke evolutie. De volgende hoofdstukken schuiven de grote doelstellingen naar voor, net als de manier waarop we deze behaald hebben. Uit de resultaten trekken we lessen. Deze vormen de hoekstenen van onze aanpak in de nieuwe erkenningsperiode, vanaf 2024, waarin we een antwoord willen bieden op de uitdagingen waar we als maatschappij voor staan.

Producer Responsibility Organisations, een collectieve oplossing voor een collectieve uitdaging

Bedrijven die verpakte producten op de markt brengen, zijn financieel en operationeel verantwoordelijk voor de einde levensfase van hun verpakkingen. Die verantwoordelijkheid kunnen ze individueel invullen of als onderdeel van een collectief systeem: de Producer Responsibility Organisation (PRO). In België is bijna 90% van alle betreffende bedrijven lid van Fost Plus voor het beheer van hun huishoudelijke verpakkingen. Fost Plus werd in 1994 opgericht door de bedrijfs wereld. Niet lang daarna dook de eerste blauwe PMD-zak in het straatbeeld op.

Wat is PMD?

PMD staat voor plastic verpakkingen, metalen verpakkingen en drankkartons. In België worden die samen ingezameld in de blauwe zak. De verpakkingen worden in specifieke sorteercentra gescheiden in 16 materiaalstromen, voor recyclage

Verpakkingsbeheer in België is een regionale bevoegdheid. Om te vermijden dat er regionale verschillen zouden zijn in hoe PMD, papier-karton of glas ingezameld en verwerkt worden, biedt de Interregionale Verpakkingscommissie (IVC¹) een overkoepelend kader. Het erkent elke vijf jaar de organisatie die hiervoor verantwoordelijk is. Zo'n afgebakende aanpak laat toe om telkens ambitieuze doelstellingen te formuleren en de realisaties ervan op te volgen. De vorige erkenning liep van 2019 tot 2023; de nieuwe erkenning overspant de periode 2024 tot 2028.

Valipac, de zusterorganisatie van Fost Plus, begeleidt bedrijven in het beheer van hun bedrijfsmatige verpakkingen. Er bestaan ook Producer Responsibility Organisations voor elektrische en elektronische apparaten (Recupel), batterijen (Bebat), matrassen (Valumat), autobanden (Recyctyre) en zo meer.

1 - <https://www.ivcie.be/>

De freerider-aanpak, naar een gelijk speelveld

Freeriders zijn bedrijven die zich bewust of onbewust aan hun terugnameplicht onttrekken. Van zodra een bedrijf meer dan 300 kg verpakkingen per jaar op de markt brengt, moet het jaarlijks voldoen aan:

- de terugnameplicht: een jaarlijks vastgelegd recyclagepercentage behalen voor de verpakkingen die ze op de markt brengen
- de informatieplicht: jaarlijks de IVC informeren over de aard van hun verpakkingen en de recyclagepercentages

Je kan die verplichtingen uiteraard individueel invullen, maar doorgaans is het eenvoudiger om hiervoor in een collectief systeem te stappen en dus aan te sluiten bij Fost Plus. Hoewel de handhaving op die terugname- en informatieplicht bij de overheden ligt, spoort Fost Plus actief bedrijven op die zich aan hun verplichtingen onttrekken. Dat is noodzakelijk, want nu draait het collectief mee op voor de inzameling, sortering en recyclage van hun verpakkingen.

Europese recyclagedoelstellingen

Als PRO voor huishoudelijke verpakkingen is Fost Plus eraan gebonden jaarlijks te rapporteren over de recyclageresultaten die het behaalt. De organisatie biedt namelijk invulling uit naam en voor de rekening van de industrie, die ambitieuze doelstellingen wil behalen. Enerzijds zijn er de doelstellingen die van buiten af opgelegd worden, vaak in een Europese context. Anderzijds gaan de bedrijven zelf vaak nog een stapje verder.

	2025	2030
Glas	70%	75%
Papier-karton	75%	85%
Ferrometalen	70%	80%
Aluminium	50%	60%
Plastic	50%	55%
Algemeen – huishoudelijke verpakkingen	65%	70%

De Europese recyclagedoelstellingen voor verpakkingen per materiaalsoort, zoals vastgelegd in de Packaging and Packaging Waste Directive (2018)²

² - https://environment.ec.europa.eu/topics/waste-and-recycling/packaging-waste_en

Een nieuwe meetmethode voor de berekening van de recyclagepercentages

Sinds 2020 wordt het recyclagepercentage berekend via een specifieke, door Europa opgelegde methodologie met het oog op consolidatie op Europees niveau. Het recyclagepercentage wordt nu later in de keten gemeten, zodat procesverliezen of de aanwezigheid van oneigenlijke materialen (zoals vocht of productresten) van het recyclagepercentage afgetrokken worden. Deze nieuwe meetmethodologie laat toe om alle Europese landen op dezelfde manier tegen de doelstellingen af te zetten.

Les 1

Een centraal aanspreekpunt zorgt voor duidelijkheid. Voor onze partners (intercommunales, afvaloperatoren, sorteercentra) creëren we een heldere data- en materialenstroom zodat we een 360° zicht hebben op de verpakkingen die binnenkomen en buitengaan. We vervullen een scharnierfunctie in de recyclageketen waarbij we de voordelen van schaalgrootte combineren met een dienstverlening aan onze leden afgestemd op evoluerende noden en behoeften. Maar ook onze belangrijkste stakeholder, de burger, profiteert hier van mee want die kan altijd en overal op dezelfde manier sorteren, van de kust tot de Ardennen.

De uitgebreide PMD-inzameling

Doelstelling: 65% plastic recyclage

Een gefaseerde aanpak

1. Meer inzamelen

De blauwe zak speelt een essentiële rol in de verpakkingsrecyclageketen. Sinds zijn invoering biedt hij een gestandaardiseerde oplossing om verpakkingen in te zamelen, aan te bieden en te sorteren. Sinds 2019 mogen meer verpakkingen in die blauwe zak. Naast plastic flessen en flacons mogen daar sindsdien bijna alle plastic verpakkingen in. De doelstelling was om per inwoner zo jaarlijks 8 kg extra in te zamelen, zodat de PMD-inzameling van 15 naar 23 kg per persoon per jaar kon stijgen. Die inzameling liep gefaseerd, in parallel met de bouw van nieuwe hoogtechnologische sorteercentra om al dat bijkomend materiaal uit te sorteren. In 2022, het eerste volledige jaar dat elke Belgische inwoner toegang had tot die nieuwe blauwe zak, werd die doelstelling gehaald en zamelden we in totaal zo'n 90.000 ton extra (voornamelijk) plastic verpakkingsmateriaal dat voorheen via het restafval verbrand werd.

Om die extra (plastic) verpakkingen te sorteren, werden 6 nieuwe sorteercentra gebouwd die niet alleen de benodigde capaciteit hadden maar ook uitgerust zijn met de nieuwste technologieën om fijnmazig per materiaalsoort te sorteren. De sorteercentra zijn bovendien ook gebouwd met het oog op flexibiliteit, om in te spelen op veranderingen in de verpakkingsmarkt of in de inzameling.

Sorteercentra

Locatie

Valtris	Couillet (Charleroi)
Val'Up	Glin (Mons)
Sitel	Engis (Liège)
Indaver	Willebroek
Prezero	Evergem
Vanheede	Rumbeke

6 hoogtechnologische sorteercentra sorteren de inhoud van de PMD-zak volgens dezelfde specificaties in 16 materiaalsoorten, en op termijn misschien nog meer.

2. Nieuwe recyclagemarkten

De doelstelling was om het plastic recyclagepercentage verder te laten stijgen van 42% in 2019 naar 65% in 2023, een objectief dat een pak ambitieuzer is dan wat Europa oplegt. Daarvoor dienden nieuwe recyclagemarkten aangeboord te worden omdat er nu ook verschillende plastictypes ingezameld worden waarvoor de recyclage nog niet mainstream was. We klokten 2023 af met 68%, het hoogste cijfer in Europa.

Fles-tot-fles recyclage

In 2020 werd nog maar 9% van het plastic verpakkingsafval in België gerecycleerd, een cijfer dat aanzienlijk hoger lag voor papier-karton, glas of metalen. Maar omdat een circulaire economie pas zinvol is wanneer deze zo lokaal mogelijk is, sloot Fost Plus contracten af met recyclagepartners om de plastic recyclage maximaal naar België te halen. Een daarvan is FILAO, een samenwerking tussen afvalverwerker Veolia en flessenwaterproducent Sources Alma. In Charleroi recycleert FILAO via het PMD ingezamelde heldere en blauwe PET-drankflessen tot granulaat, waar de productiesite van Sources Alma in Noord-Frankrijk nieuwe drankflessen van maakt. Deze vloeien via de verschillende merken van Sources Alma terug naar de Belgische markt, als onderdeel van de samenwerking.

FILAO heeft een recyclagecapaciteit van 40.000 ton PET per jaar. Ongeveer 70% van de heldere transparante en blauwe transparante PET-flessen die in België worden ingezameld via de blauwe zak, worden er verwerkt. Die nieuwe flessen bevatten meer gerecycleerd materiaal dan het door Europa opgelegde percentage (25% tegen 2025, 30% tegen 2030).

Deze recyclage voor voedselveilige toepassingen is enerzijds mogelijk door de hoogtechnologische processen van FILAO en anderzijds door de constante kwaliteit van de PET-stroom uit de sorteercentra.

3. Recycleren dicht bij huis

Ondertussen werden ook contracten toegekend om de recyclage van die plastic materialen naar België te halen.

Verpakkingstype	Partners	Locatie	Operationeel	Investing
PET fles-naar-fles recyclage	FILAO	Charleroi	December 2022	40 M euro
Gemengde polyolefine (PO) en gemengde films	ECOO	Houthalen-Helchteren	2020	10,5 M euro
PE folie-tot-folie recyclage	ECOO	Beringen	September 2022	47 M euro
PET schaaltes en flessen	MOPET België	Neufchâteau	2024	30 M euro
PP en HDPE verpakkingen	Morssinkhof Plastics België	Lommel	2024	30 M euro
PS en PO verpakkingen	Plastics2Chemicals	Antwerpen	2024	130 M euro

Door de nieuwe recyclagecontracten werd in 2023 al 78% van alle huishoudelijke verpakkingen en 43% van alle plastic materiaalsoorten op Belgisch grondgebied gerecycleerd. Dit cijfer zal verder stijgen naarmate de nieuwe fabrieken allemaal operationeel worden, vooral door de bijkomende lokale plastic recyclage.

De investeringen in de sorteercentra, de recyclagecentra en de jaarlijkse opbrengsten van de verkoop van het recycklaat vertegenwoordigen een injectie van zo'n 1 miljard euro in de lokale circulaire economie tussen 2019 en 2025, wanneer de nieuwe fabrieken allemaal operationeel zullen zijn.

Stijgende recyclagecijfers

België haalt vandaag reeds alle recyclagedoelstellingen voor 2030. We staan dan ook in de Europese top qua inzameling en recyclage van verpakkingen. Naast plastics, kent ook de recyclage van drankkartons een mooie progressie. Deze voelen het aanzuigefect van de uitbreiding van de sorteerboodschap. Voor de andere verpakkingsmaterialen blijven de reeds hoge cijfers stabiel.

Materiaal	2019	2020	2021	2022	2023
Glas	110%	113%	115%	123%	120%
Papier-karton	103%	101%	93%	92%	94%
Ferro metalen	102%	104%	105%	105%	105%
Aluminium	91%	93%	94%	94%	94%
Plastics	42%	46%	52%	61%	68%
Drankkartons	58%	58%	71%	70%	72%
Recyclagepercentage aandeel verpakkingen op de markt gebracht door de Fost Plus-leden	88%	89%	91%	95%	97%

De nieuwe meetmethodologie (zie eerder) is van toepassing sinds 2020. In deze tabel werden ook de recyclagecijfers voor 2019 volgens die parameters herrekend, om een relevante vergelijking mogelijk te maken voor de afgelopen 5 jaar. Het nieuwe meetpunt heeft weinig impact gehad op de Belgische resultaten, gezien de hoge zuiverheid van de balen die de sorteercentra verlaten.

Fost Plus berekent de recyclageresultaten ten opzichte van de leden. Het heeft immers alleen zicht op wat de leden op de markt brengen. De IVC rapporteert de cijfers voor de volledige markt aan Eurostat voor consolidatie op Europees niveau. Hieronder vallen ook bedrijfsmatige verpakkingen en materiaalsoorten die Fost Plus niet opvolgt.

Meer dan 100%?

Fost Plus berekent de recyclagecijfers via de wettelijk vastgelegde berekeningsmethode (zie hierboven). In de noemer zitten de aangegeven verpakkingen die door onze leden op de Belgische markt gebracht werden. De teller, of de gerecycleerde hoeveelheden, bevat ook ingezamelde verpakkingsmaterialen die door niet-leden op de markt gebracht werden of die door consumenten in het buitenland aangekocht werden, waar niemand zicht op heeft. Voor glas geeft dit voornamelijk een vertekend beeld door dergelijke grensaankopen.

Les 2

Gebruiksgemak verhoogt de participatiegraad, want de burger speelt een centrale rol. Sorteren is voor de burger nog gemakkelijker geworden. Plastic verpakkingen waar voorheen twijfel over kon bestaan, mogen nu gewoon mee in de blauwe zak. De sorteerbodschap kon zo evolueren naar wat mag (een positieve boodschap), in plaats van alles wat voorheen niet mocht (een negatieve boodschap). Niet alleen stijgt het aantal ingezamelde verpakkingen voor recyclage maar het aandeel sorteerfouten daalt ook verder, wat de kwaliteit ten goede komt.

Les 3

Lokale economieën geven lokale gemeenschappen vorm. Door materialen dicht bij huis te recyclen, reduceren we onze afhankelijkheid van buitenlandse, volatiele markten, verkleinen we onze ecologische voetafdruk en maken we kwalitatief gerecycleerd materiaal beschikbaar voor de lokale maakindustrie.

Sorteren overal waar verpakkingen weggegooid worden

Doelstelling: 26.000 ton PMD buitenshuis inzamelen

Burgers consumeren steeds meer buitenshuis en onderweg. Marketing- en analysebureau Kantar³ berekende dat 36% van de uitgaven aan snacks en drank buitenshuis gebeuren, waarvan het merendeel (10%) in bars, cafés en koffieshops. Hoewel een flink deel daarvan waarschijnlijk niet verpakt is, kunnen we stellen dat een aanzienlijke hoeveelheid verpakkingen ofwel ter plaatse ofwel elders buitenshuis weggegooid worden. Daarnaast brengen we ook steeds meer tijd door op het werk, op school of in de sportclub – waar bijgevolg ook meer verpakkingen weggegooid worden.

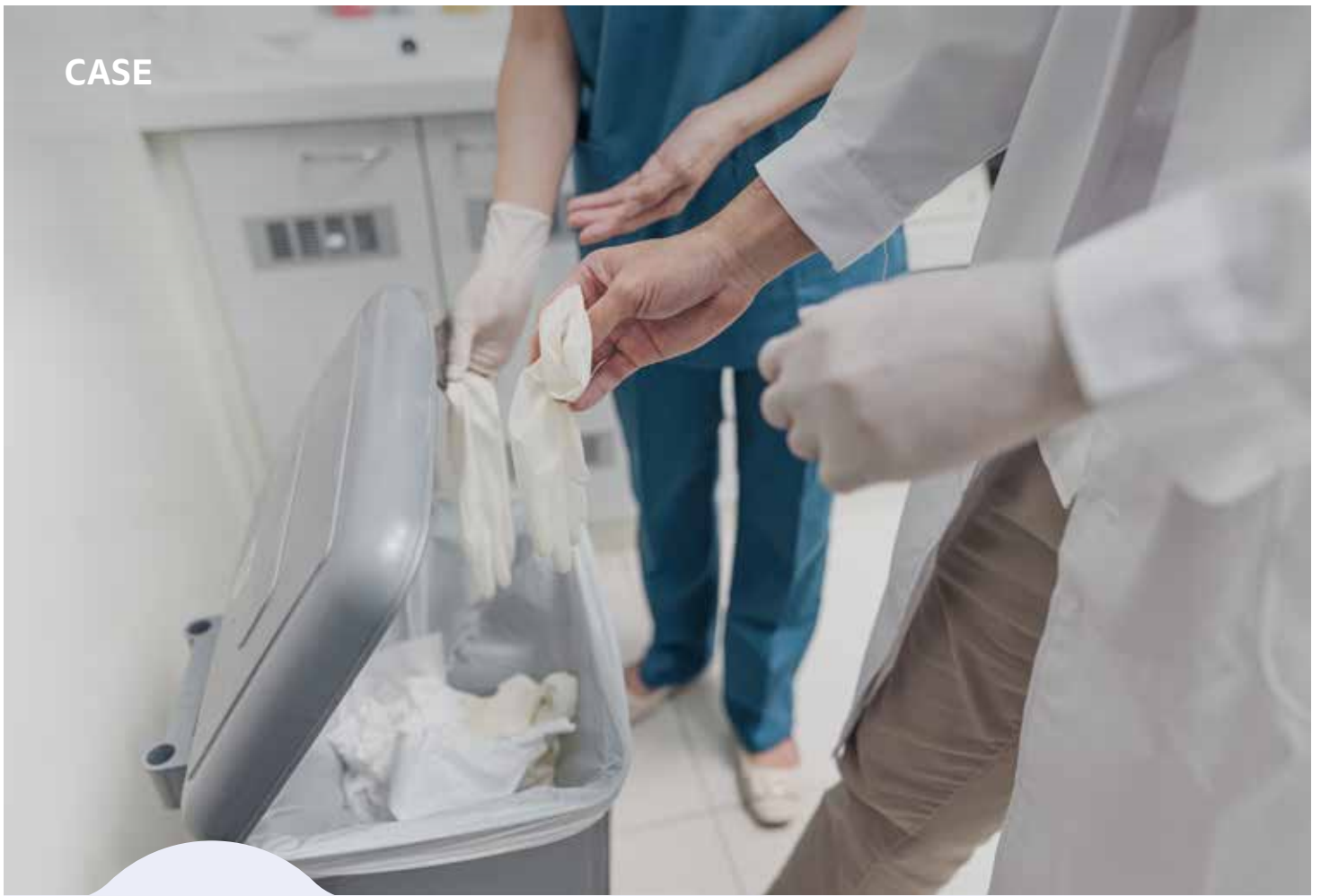
De doelstelling was om het aandeel buitenshuis ingezameld PMD op te trekken van 14.000 ton in 2018 tot 26.000 ton in 2023 – een mijlpaal die ook bereikt werd.

In haar beleid heeft Fost Plus de afgelopen periode gefocust op enerzijds verpakkingsbeheer op het werk en anderzijds specifieke doelplaatsen.

- a) Ondanks de sorteerplicht, zit bij meer dan de helft van de gecontroleerde bedrijven nog PMD in het restafval. Fost Plus werkt samen met Valipac, overheden (OVAM, Bruxelles Propreté en le département Sol et Déchets) en de private afvaloperatoren aan een gericht actieplan om bedrijven te stimuleren PMD apart in te zamelen of de inzameling te optimaliseren. Daarvoor wordt bijvoorbeeld een welkomstpremie uitgereikt. Tussen 2019 en 2022 kwamen al 6.700 bedrijven in aanmerking voor zo'n welkomstpremie. Gerichte communicatie-acties halen de sorteerkwaliteit, die ook vaak te wensen laat, verder omhoog.
- b) In de aanpak voor doelplaatsen zoekt Fost Plus steeds meer naar schaalvoordeel door de slimme combinatie van informatie, communicatie en infrastructuur. Een sectoraanpak laat toe om gericht problemen aan te pakken samen met de betrokken instanties, wat de kans op succes vergroot. Er wordt daarbij ook rekening gehouden met het veranderende wetgevende kader. Zo werken Fost Plus en de evenementensector reeds jarenlang samen rond sorteren. Ondertussen is een dialoog opgestart om de verplichtingen rond hergebruik te combineren met de realiteit op het terrein.

³ - Kantar, 2022.

<https://www.kantar.com/inspiration/fmcg/out-of-home-snacks-and-drinks-spend-is-still-8-lower-than-2019>

Sorteren in het ziekenhuis

In een ziekenhuis of een zorginstelling komen veel verpakkingen vrij: gewone PMD-verpakkingen zoals we die ook thuis weggoien maar ook specifieke medische verpakkingen. Een groot deel daarvan dient op een veilige manier geëvacueerd te worden. Toch zijn er ook een heel aantal medische verpakkingen die gelijkaardig zijn aan huishoudelijke verpakkingen en eigenlijk in die stroom opgenomen kunnen worden. Maar dat kan tot sorteerverwarring leiden.

Daarom werkte Fost Plus aan aangepaste sorteerregels voor ziekenhuizen en zorginstellingen. Die werden samen met de medische sector en de private afvaloperatoren opgesteld, op basis van behoeften op het terrein. Er werd nagegaan welke medische verpakkingen voldoende gelijkaardig zijn aan huishoudelijke verpakkingen om in de stroom opgenomen te worden en aan welke specifieke sorteerfouten de omgeving gevoelig is. Zo kunnen gerichte communicatie-acties gevoerd worden om meer traditioneel PMD correct te sorteren enerzijds en de sorteerregels uitgebreid worden anderzijds. De nieuwe sorteerregels werden door Domus Medica, de sectorfederatie, gevalideerd.

De strijd tegen zwerfvuil

Wie buitenshuis consumeren zegt, zegt helaas ook zwerfvuil. Elke verpakking die als zwerfvuil eindigt, is niet alleen een ecologische ramp maar is ook verloren voor de circulaire economie. Voor bedrijven betekent dat enerzijds een verlies van de gerecycleerde materialen waaruit zij hun verpakkingen kunnen maken en anderzijds imagoschade. De industrie heeft zich via Fost Plus de afgelopen jaren sterk geëngageerd in de strijd tegen zwerfvuil. Er zijn samenwerkingsovereenkomsten afgesloten met de drie gewesten om het probleem samen aan te pakken. Via de zwerfvuicellen Mooimakers in Vlaanderen en Be WaPP in Wallonië mobiliseren we zoveel mogelijk mensen en organisaties in een brede, maatschappelijke beweging voor meer openbare netheid. Fost Plus trekt daarvoor jaarlijks 17 miljoen euro uit.

Zowel Vlaanderen als Wallonië hadden de doelstelling om het aandeel zwerfvuil tussen 2016 en 2022 met 20% te laten dalen. De laatste fractietelling zwerfvuil van de OVAM⁴ dateert van 2021 en noteert een daling van 11% ten opzichte van het referentiejaar 2015. Vlaams minister van Omgeving Zuhal Demir kondigde daarom in 2022 aan de strijd tegen zwerfvuil te willen opdrijven met de invoering van een statiegeldsysteem voor plastic drankflessen en drankblikken.

Be WaPP liet voor dezelfde periode zwerfvuittellingen uitvoeren op afgebakende stroken in verschillende types van omgevingen (landelijke, stedelijke, scholen, parkings etc.) en constateerde daarentegen een algemene daling van 37% tussen 2016 en 2021. De daling was het sterkste in semi-urbane omgevingen (47%). Landelijke gemeentes kenden de laagste daling (11%) maar waren eigenlijk al properder om te beginnen – en bleven dat ook. Omgevingen waar het gemeenschapsgevoel meer speelt, zoals winkelstraten en scholen, kenden ook een grotere daling in het aantal stuks geteld zwerfvuil dan onpersoonlijke locaties met veel passage zoals tankstations.

Les 4

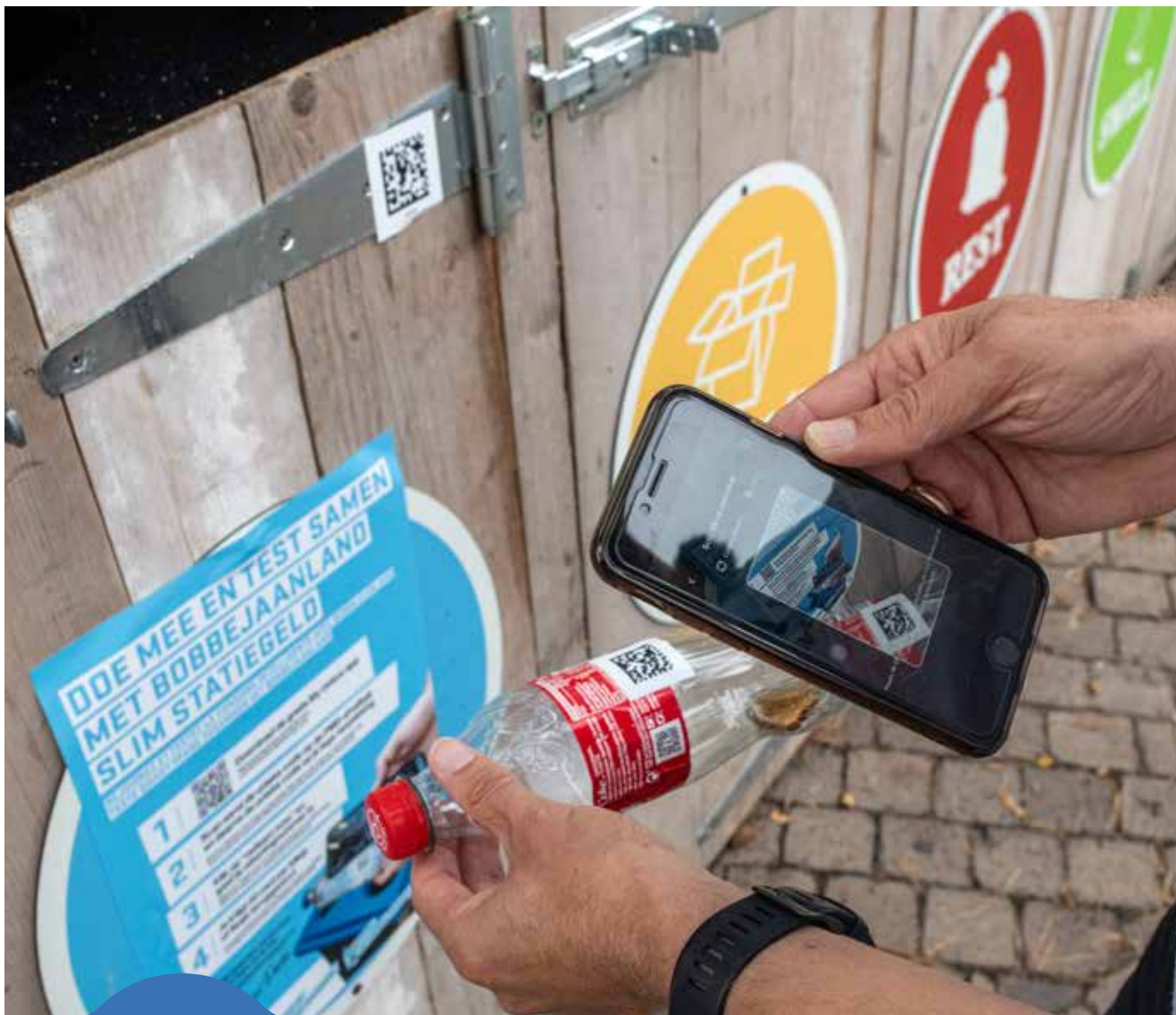
‘Samen werken’ vormt het hart van elke efficiënte zwerfvuilaanpak. Er zijn immers teveel actoren betrokken en niemand kan de nodige gedragsverandering in z’n eentje bewerkstelligen. Het antwoord ligt op het snijvlak van sensibilisering, infrastructuur, omgeving, participatie en handhaving. Een geconsolideerde en gecoördineerde aanpak op het terrein biedt daarbij schaalvoordeel en is zo de sleutel tot succes.

Wat is de sleutel tot succes van de Waalse zwerfvuilaanpak?

Openbare netheid is een maatschappelijke uitdaging waarin alle sectoren van de samenleving, zowel publiek als privaat, samenkomen. Be WaPP heeft de leemte in het Waalse landschap voor zo’n scharnierrol ingevuld. De organisatie is erin geslaagd consistentie te creëren in de acties op regionaal niveau en een waar competentiecentrum op te zetten rond openbare netheid, als referentiepunt voor de lokale openbare besturen. Door het duurzame gedrag van de samenleving in de brede zin aan te pakken, richt Be WaPP zich niet op één soort afval maar op het hele probleem. De organisatie heeft het bewustzijn vergroot, belanghebbenden gemobiliseerd en ondersteund, en samenwerking gestimuleerd en gefaciliteerd met moderne en performante hulpmiddelen.

4 - <https://www.vlaanderen.be/publicaties/fractietelling-zwerfvuil-2019-2021-eindrapport>

Een slim, digitaal statiegeldsysteem

Statiegeld wordt vaak opgevoerd als de mirakeloplossing tegen zwerfvuil. Dat vraagt toch om enige nuance. Ten eerste heeft België reeds een goed werkend systeem om verpakkingen in te zamelen: de blauwe zak. In tegenstelling tot andere landen waar statiegeld vaak ingevoerd werd met inzameling als primaire doelstelling, moet in België een statiegeldsysteem complementair kunnen zijn aan die blauwe zak. Een slim systeem met digitale ontwaarding zorgt ervoor dat de burger de sorteergewoonte niet overboord moet gooien en heeft als bijkomend voordeel dat elke blauwe zak en blauwe vuilnisbak (op het openbaar domein) een inzamelpunt wordt, waardoor er een daadwerkelijke oplossing is op de plaats en het moment van consumptie⁵.

Ten tweede is zwerfvuil niet beperkt tot plastic drankflessen en drankblikken. Er liggen immers ook sigarettenpeuken, plastic zakjes, hondenpoep en meer. Een efficiënte zwerfvuilaanpak moet daarom holistisch opgevat worden: met aangepaste infrastructuur, bewustmaking bij de burger over de impact van diens wegwerpgedrag, het minder zwerfvuilgevoelig maken van verpakkingen en effectieve handhaving. De herziening van de Europese Single Use Plastics directive⁶ (SUP) voorziet dat producenten van plastic producten en verpakkingen de kosten voor het opruimen van en sensibiliseren rond het zwerfvuil van hun producten en verpakkingen moeten dragen. Voor de omzetten van die directive in de Belgische wetgeving wordt voorzien dat zij daardoor ook de mogelijkheid hebben om nauwer samen te werken met lokale overheden om de zwerfvuilaanpak op het terrein vorm te geven, met Fost Plus in een faciliterende rol.

5 - <https://www.slimstatiegeld.be/>

6 - https://environment.ec.europa.eu/topics/plastics/single-use-plastics_en

BETER RECYCLEERBARE VERPAKKINGEN

Doelstelling:

100% recycleerbare verpakkingen

Verpakkingen zijn alleen maar duurzaam wanneer ze van in hun ontwerp zo bedacht zijn. De verpakkende bedrijven hebben zich geëngageerd om tegen 2025 alle niet-recycleerbare verpakkingen uit hun assortiment te weren. Tussen 2019 en 2022 verdween zo'n 2.500 ton aan niet-recycleerbare verpakkingen effectief uit de winkelrekken.

Fost Plus werkt enerzijds samen met de sector aan operationele oplossingen, om bepaalde verpakkingen te integreren in de bestaande systemen. Zo werden in 2023 de opake PET-flessen in de stroom geïntegreerd. Door aanpassingen in de sorteercentra worden ze nu als aparte materiaalsoort gesorteerd, aan de hand van optische scheiders. Er werden daarnaast contracten afgesloten met gespecialiseerde partners voor de recyclage van deze verpakkingen. Vanaf 2024 worden opake PET-flessen in België gerecycleerd, in de nagelnieuwe fabriek die daarvoor gebouwd wordt in Neufchâteau. In afwachting gaat deze materiaalstroom naar een partner in Nederland. Het gaat in totaal om zo'n 2.300 ton per jaar.

Anderzijds biedt Fost Plus advies en ondersteuning aan de bedrijven om moeilijk of niet-recycleerbare verpakkingen structureel aan te passen opdat ze beter recycleerbaar worden. Dat kan zowel gaan om ronduit hinderlijke verpakkingen⁷ als de optimalisering van verpakkingen die theoretisch wel recycleerbaar zijn maar in de praktijk toch uitdagingen bieden.

7 - Hinderlijke verpakkingen worden als dusdanig door de IVC als categorie geïdentificeerd.
<https://www.fostplus.be/nl/blog/hinderlijke-verpakkingen-update-december-2023>

Pack It Better, de Belgische hub voor ecodesign

Tussen greenwashing, plastic bashing en een steeds kritischere eindconsument is het voor bedrijven niet evident om onderbouwde keuzes te maken in materiaalsoort of verpakkingstype. Fost Plus en Valipac richtten daarom het platform Pack It Better op, waarop experts en bedrijven elkaar vinden.

<https://packitbetter.be>

PackItBetter
The Belgian Hub for Packaging Eco-Design

CASE

Nieuwe recycleerbare verpakking

voor Senseo-koffiepads

Vroeger bestond de verpakking van Senseo-koffiepads uit een meerlagig materiaal van plastic en aluminium dat niet van elkaar gescheiden kon worden. Dergelijke verpakkingen kunnen niet worden gerecycled en worden als hinderlijk geklasseerd waardoor ze onderhevig zijn aan een specifiek, hoog Groene Punt-tarief⁸.

Er werd grondig onderzoek gedaan om uit te zoeken hoe het aluminiumlaagje kon worden verwijderd met behoud van voldoende verpakkingskwaliteit om de koffiepads goed te kunnen bewaren. Dat resulteerde in een recycleerbare verpakking van monomateriaal polypropyleen (PP). Ondertussen werd de nieuwe verpakking ook doorgetrokken voor de andere koffiemarken van de groep: Jacquemotte en Douwe Egberts.

⁸ - Bedrijven financieren de recyclageketen voor hun verpakkingen aan de hand van een specifiek Groene Punttarief per materiaalsoort. <https://www.fostplus.be/nl/blog/de-groene-punt-tarieven-wat-waarom-en-hoe>

CASE

Danone optimaliseert het recyclagepotentieel van de Actimelflesjes

De Actimel-flesjes konden altijd al gerecycleerd worden als ze correct gesorteerd werden in de blauwe PMD-zak. Het etiket rond de flesjes zorgde er echter voor dat de flesjes minder goed gedetecteerd werden. Door die etiketten weg te laten verbetert Actimel het recyclagepotentieel van de producten. Bovendien is er zo minder plastic nodig, waardoor er in België alleen 22 ton plastic minder op de markt komt elk jaar.

CASE

De iconische Pringles-koker wordt recycleerbaar

Na vijf jaar aan de tekentafel werd in het voorjaar van 2023 een nieuwe Pringles-koker gelanceerd die voor 90% uit papiervezel bestaat en geen metalen bodem meer heeft. De metalen bodem van de oude kokers maakte immers dat deze noch bij de papier-karton fractie noch bij de aluminium fractie hoorde en dus integraal verloren ging. De metalen bodem is vervangen door een papieren bodem, zodat de hele koker – op het plastic dekseltje na – nu bij het papier-karton gesorteerd kan worden voor recyclage. Het gaat om zo'n 300 ton aan verpakkingen op jaarbasis.

Ondertussen schakelden ook verschillende concurrenten en huismerken om die gelijkaardige verpakkingen op de markt brengen, al dan niet voor chips.

Les 5

Verpakking en product kunnen niet los van elkaar gezien worden. Er is een integrale benadering nodig om tot het meest duurzame verpakkingssysteem te komen. Recycleerbaarheid en het gebruik van gerecycleerd materiaal zijn daarbij het absolute minimum, zowel in wat de burger verwacht als in wat het wetgevende kader oplegt. Nieuwe businessmodellen zonder verpakking of met herbruikbare verpakkingen zullen terecht een steeds belangrijker plaats innemen.

Conclusie

Deze bemoedigende resultaten doen niets af aan de uitdagingen waar we als maatschappij voor staan. Het besef dat het anders kan én moet, is ondertussen tot in alle echelons van de samenleving doorgedrongen. Bedrijven zullen in de toekomst een nog beslissendere rol spelen in de verduurzaming van de waardeketen. De impact van hun verpakkingen op het leefmilieu moet verkleinen. Bedrijven zullen daarvoor hun verpakkingssystemen verder verduurzamen en inzetten op herbruikbare verpakkingen of businessmodellen zonder verpakking. Recyclage alleen volstaat niet langer.

Maar preventie mag geen doel op zich zijn. Fost Plus staat voor een integrale benadering van het product met zijn verpakking om tot de meest duurzame oplossing te komen. Voedselverspilling door een slecht aangepaste verpakking heeft soms een grotere ecologische voetafdruk dan een eenmalige verpakking die gerecycleerd wordt. Voor elk product en elke toepassing moet naar de beste, meest duurzame verpakkingsoptie gezocht worden, met het comfort voor de burger als maatstaf.

De afgelopen vijf jaar van verpakkingenbeheer in België hebben waardevolle inzichten gebracht. Het 360° beeld dat Fost Plus opgebouwd heeft van de materialenkringloop en de diepe inzichten in de waardeketen, maken dat er slim met alle partners samen gewerkt kan en moet worden. Beslissingen worden genomen op basis van kennis en data. Lokale ecosystemen zijn efficiënter en geven een nieuwe invulling aan duurzaamheid, want ze komen lokale gemeenschappen ten goede. Dat weerspiegelt zich in de resultaten, die een goede basis vormen om op verder te bouwen de komende jaren. Op die manier kan de rol van een PRO verder evolueren naar een meer maatschappelijke rol, lokaal verankerd en die de burger centraal stelt.

De nieuwe erkenning vertaalt die ambities in concrete acties voor de komende vijf jaar, in nauwe samenwerking met de hele keten. Enkele speerpunten zijn:

- a. Fost Plus wil de basisscenario's versterken, via onder meer de verdere uitbouw van de blauwe zak, maar ook door bijvoorbeeld alternatieve inzamelingscenario's uit te testen voor specifieke contexten (zoals ondergrondse inzameling bij hoogbouw).
- b. Fost Plus wil een sleutelrol spelen in de transitie naar meer herbruikbare verpakkingen en verpakkingpreventie.
- c. Fost Plus wil de facilitator zijn van een effectieve zwerfvuilaanpak op het terrein, in lijn met de Uitbreiding van de Uitgebreide Producentenverantwoordelijkheid van de verpakkende bedrijven en in nauwe samenwerking met lokale besturen en intercommunales.
- d. Fost Plus wil investeren in innovatie met onder meer een slim, digitaal statiegeldsysteem dat het zo makkelijk mogelijk maakt voor de burger om meer drankverpakkingen in te zamelen en hun aandeel in het zwerfvuil te doen dalen.
- e. Fost Plus wil duurzame gedragsverandering realiseren wanneer het gaat over hoe burgers met afval en verpakkingen omgaan.

Het beloven interessante tijden te worden. Afvalbeheer evolueert resoluut naar materialen- en grondstoffenbeheer, met het oog op een schone leefomgeving en een duurzame samenleving voor iedereen. Fost Plus is alvast klaar om de nieuwe uitdagingen op te nemen.

asbl Fost Plus vzw

Olympiadenlaan 2 | avenue des Olympiades

BE-1140 Brussel | Bruxelles • T +32 2 775 03 50

www.fostplus.be

Editie mei 2024